

Osmanlı Devleti'nde Görev Yapan İspanyol Konsoloslar (1785-1912)

Şule Karabıyık*

Özet

Bizans İmparatorluğu'nun Türk ilerleyişini durdurmak üzere davet ettiği Katalan Kumpanyası'nın Konstantinopolis'e gelişi Türk-İspanyol ilişkilerinin başlangıcını oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da genişlemeye başlamasından sonra düzenlenen Niğbolu gibi bazı Haçlı Seferleri'ne katılan İspanyol gönüllüler bulunsa da iki ülke arasındaki ilişkiler 15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyılın başlarında yoğunlaşmıştır. Kanuni ile Carlos zamanında iki ülke arasındaki rekabet iyice artmış, zaman zaman kesintiye uğrayan savaşlar 16. yüzyılın son çeyreğine kadar sürmüştür. 1578'de yapılan ateşkesin ardından ilişkiler zayıflamış ve her iki ülke de kendi iç problemleriyle uğraşmaya başlamıştır. 1782'de imzalanan dostluk ve ticaret antlaşmasıyla yeniden canlanan ilişkiler giderek artmıştır. Akdeniz'de söz sahibi olmak isteyen İspanya bölgeyle ticaret yapabilmek ve siyasi ilişkiler kurabilmek amacıyla İstanbul'a elçi göndermiş, pek çok yerde konsolosluklar açmıştır. Bu çerçevede düzenlenen Osmanlı arşiv belgelerinden Kudüs, İskenderiye, Halep, İzmir, Selanik gibi ticaret merkezlerine atanan konsolosların isimlerini, atanma tarihlerini ve görevden alınmalarının nedenleri gibi ayrıntıları öğrenmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, İspanya, ticaret, büyükelçi, büyükelçilik.

The Spanish Ambassadors Which Was Deployed in Ottoman Empire (1787-1912)

Abstract

The Catalonia Company's arrival to Constantinople which was invited by the Byzantine Empire to stop Turkish progress was the beginning of Turkish-Spanish relations. Although there were some Spanish volunteers who joined the Crusades such as Nicopolis which were formed after the development of the Ottoman Empire in Europe, the relations between two countries started

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi Bilim Dalı, Sakarya, sulekarabiyik5@gmail.com. (Makale gönderim tarihi: 22.02.2017, makale kabul tarihi: 15.03.2017)

to escalate between the late 15th century and early 16th century. During the reign of Suleiman the Magnificent and V. Carlos, the competition between two countries increased dramatically and though the wars between both powers which ended from time to time lasted until the last quarter of 16th century. After the truce that was made in 1578, relations weakened and both countries started to deal with their own internal problems. With the treaty of alliance and commercial in 1782, the Ottoman-Spanish relations raised continuously. Spain, who wanted to have a say in Mediterranean, sent delegates to Istanbul and opened many embassies to trade and establish political relations with the area. It is possible to get more information from Ottoman archive documents about the name of Jerusalem, Alexandria, Aleppo, İzmir, Thessaloniki ambassadors which was appointed to trade centers and also the dates of their appointment, the reasons of their resignation.

Keywords: Ottoman, Spain, Trade, Ambassador, Embassy

Giriş

Türk-İspanyol ilişkileri, Bizans İmparatorluğu tarafından davet edilen Katalan Kumpanyası'nın Konstantinopolis'e gelmesiyle 14. yüzyılın ilk yıllarında başlamıştır. Bu ilk temas iki milletin hafızasında izler bırakmış ve çeşitli eserlere yansımıştır. 15. yüzyılın sonlarında birliklerini tamamlayan Türk ve İspanyol imparatorlukları Endülüs Müslümanları nedeniyle karşı karşıya gelmiş ve aralarındaki rekabet 16. yüzyılda da sürmüştür. Bu rekabetin temel nedeni Osmanlı Devleti ile İspanya'nın izledikleri politikaların birbirine ters düşmesiydi. Bu yüzyılda iki ülke arasındaki ilişkileri çatışma olarak özetlemek mümkündür.

16. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan yeni şartlar ve iki devletin yaşamış olduğu problemler bir barış yapılmasını zaruri hale getiriyordu. 1578'de yapılan ateşkes ile İspanyollar ve Osmanlılar Akdeniz'de birbirleri aleyhine harekâta bulunmayacaklardı. Bu ateşkes antlaşması 1584, 1587 ve 1591 yıllarında tekrar yenilenecek çatışmasızlık hali devam etmiştir.

17. yüzyılda Osmanlı Devleti ile İspanya arasında kalıcı barış yapma fikri tekrar gündeme geldi ise de Osmanlı-İspanya yakınlaşmasının

menfaatlerine ters düşeceğini düşünen İngiliz ve Fransız temsilcileri tarafından engellenmiştir.

18. yüzyıla gelindiğinde artık iki ülke de eski gücünü kaybetmişti. Ama 16. yüzyılda başlayan ve fiilen çoktan bitmiş olan savaşı resmen sonlandıran bir antlaşma henüz imzalanmamıştı. Uzun süren görüşmelerin ardından 14 Eylül 1782'de Osmanlı Devleti tarafından İspanya'ya verilen ahidnamenin yanı sıra bir tarafsızlık maddesi imzalanmıştı. Bu makalede, ağırlıklı olarak siyasi ve ticari ilişkileri düzenleyen ahidname değerlendirilecek ve İspanyol krallığı tarafından Osmanlı topraklarına gönderilen konsolos ve konsolos vekillerinin görev yerleri ve statüleri değerlendirilecektir. Bahsedilen amaçları gerçekleştirmek için Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 46/01 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri'nden faydalanılmıştır.

Başlangıçtan 19. Yüzyıla Kadar Türk-İspanyol İlişkileri

1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu yarımadasının neredeyse tamamını ele geçiren Türkler yüzünden Bizans İmparatorluğu iyice güçten düşmüş ve topraklarının büyük bir kısmını kaybetmişti. Selçuklu Devleti'nin parçalanışından sonra da bu durum devam etmiş, Batı Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinin baskısı altında çaresiz kalmış, Anadolu'daki topraklarını da koruyamaz hale gelmişti. Bu tehditler karşısında Bizans İmparatoru Andronikos Paleologos, yaşanan askeri sıkıntıyı atlatmak için İber yarımadasının yerli halkından olan ve Sicilya'da paralı asker olarak geçimlerini sağlayan "Katalan Kumpanyasını" Türklerle savaşmak üzere İstanbul'a çağırıldı. Bu olay Türk-İspanyol ilişkilerinin başlangıcı olarak kabul edilebilir¹. Bizans'ın askeri hizmetine giren Katalanlar, 1304'de Türklerle mücadele ederek daha önce Bizans hakimiyetinde olan yerleri Türklerden geri almayı başardılar².

Katalanlar Türklere karşı savaştığı gibi aynı zamanda Bizans halkına da zarar vermeye başlayınca Bizans yönetiminin tepki vermesine sebep oldular. Liderleri Roger de Flor'un 1305 yılının Nisan ayında müşterek

¹ Yusuf Ayönü, *Katalanların Anadolu ve Trakya'daki Faaliyetleri (1302-1311)*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2009, s. 27 vd.

² Sertuğ Galip İnan, *XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, Sakarya Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2012, s. 6.

imparator IX. Mikhail'in Edirne'deki sarayında öldürülmesi üzerine Katalanlar, Rumlar arasında "Katalan İntikamı" diye ün bulan meşhur Edirne Katliamını yapmışlardır³. Daha sonra Katalanlar, kendilerine katılan Türklerle beraber Gelibolu'yu üs edinip Trakya'daki eyaletlere saldırmaya başlamışlardır. Yaklaşık üç yıl Gelibolu ve havalisini yağmalayan Katalanlar 1307 yılının Haziran ayında önce Kavala'ya ardından da Kassandreia'ya geçtiler. Bir süre buralarda oyalandıktan sonra nihayet 1310 yılının bahar aylarında Atina Dükü'nün hizmetine girdiler. Çok geçmeden Atina Dükü ile anlaşmazlığa düşen Katalanlar yapılan savaşı kazanarak Atina Dükalığı'nın yönetimini ele geçirdiler ve burada küçük bir Katalan Devleti kurdular⁴. Katalanların bu topraklardaki hakimiyeti Aragon ve Sicilya Krallıklarının kontrolünde 1388 yılına kadar sürmüştür⁵.

14. yüzyıl Türk-İspanyol ilişkilerinin bu tarihten sonra tamamen kesildiğini söylemek doğru olmayacaktır. 1396 yılında Osmanlı kuvvetleriyle müttefik Haçlı Ordusu arasında yapılan Niğbolu Savaşı'nda bir miktar Aragon gönüllüsü de vardı⁶. Ancak bu kuvvetlerin savaşta hangi roller üstlendiği bilinmemektedir.

Osmanlı topraklarından uzakta bulunsalar da Katalanların hala bölgeye yönelik ilgilerinin devam ettiğini gösteren bazı kayıtlar mevcuttur. 1400 yılında kaleme alınan bir Katalan kaynağında I. Murat'ın tahta çıkışı sırasında kardeşi Yakup Çelebi'yi ortadan kaldırışı anlatılmaktadır⁷.

15. yüzyılda Osmanlılarla İspanyolların daha fazla karşılaştıkları görülmektedir. İstanbul'un fethi sırasında Katalan Kralı II. Juan'ın 200 asker ve bir gemi göndermesi, 1494'te Osmanlı hizmetine giren Kemal

³ Muzaffer Arıkan, "XV-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", *AÜDTCFD*, C. XXII, Sayı: 3-4, Ankara 1968, s. 240.

⁴ Yusuf Ayönü, *a.g.e.*, s. 19-20.

⁵ Yusuf Ayönü, *a.g.e.*, s. 104-105.

⁶ David Nicolle, *Niğbolu 1396*, Çev. Özgür Kolçak, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 39-40.

⁷ Juan Carlos Bayo (Haz), *Yakup Çelebi'nin Öyküsü*, Çev. Mehmet Sait Şener, İletişim Yayınları, İstanbul 2015.

Reis'in İspanyol korsanlarıyla mücadele etmesi örnek olarak gösterilebilir⁸.

15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyılın başlarındaki döneme Gırnata'daki Beni Ahmer Devleti'nin ortadan kaldırılması ve ülkeden çıkarılan Müslümanlara yapılan baskılar ve Osmanlı Devleti'nin yardım girişimleri damgasını vurmuştur. Yaklaşık sekiz asır boyunca İber yarımadasında bulunan Müslümanlar iç karışıklıklar ve iç çekişmeler nedeniyle İspanyollar karşısında iyice geriye çekilmişler ve Gırnata'ya sıkışmışlardı. Kastilya Kraliçesi İsaibel ile Aragon Kralı Fernando'nun 1479'da evlenmesi Reconquista (yeniden fetih)'yi hızlandırdı. Yaklaşan sondan kurtulmak isteyen Müslümanlar Osmanlı Devleti'nden yardım istediye de Cem Sultan'ın Avrupa'da siyasi bir alet olarak kullanılması ve Endülüs'ün uzak olmasından ötürü yardım edilemedi⁹. II. Bayezid'in Granada'daki Müslümanlara zarar verilmesi halinde, kendi hakimiyetindeki Hıristiyanlara aynı şekilde muamele edeceğini bildiren mektubunun herhangi bir etkisi olmadı¹⁰. 1492'de Gırnata'nın düşüşü hem Müslümanların hem de Yahudilerin üzerindeki baskıyı arttırdı. Sultan, önce İspanya'dan sonra da Portekiz'den kovulan Yahudileri Osmanlı Devleti'ne getirterek yerleşmelerini sağladı¹¹.

Yapılan baskılar karşısında İspanya Müslümanları 1501-1502'de Osmanlılara bir kez daha müracaat ettiler. II. Bayezid'in emriyle 1505'te yola çıkan Kemal Reis İspanya sahillerini vurduktan sonra bir miktar Müslüman ve Yahudi kurtarıldı¹². Benzer girişimler İnebahtı Savaşı'na kadar devam etmiştir.

Osmanlı ve İspanyol İmparatorluklarının gelişim süreci incelendiğinde her ikisinde de dünyaya hakim olma düşüncesine sahip oldukları görülmektedir. Büyük İskender'den Şarلمان'a, Kutsal Roma

⁸ Tufan Turan, *Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876)*, Sakarya Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya 2013, s. 13-15.

⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, TTK, 10. Baskı, Ankara 2011, s. 199-200; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. I, İstanbul 1971, s. 388.

¹⁰ Turan, *a.g.t.*, s. 16.

¹¹ Salahi R. Sonyel, "Osmanlı İmparatorluğu'na Yapılan İlk Musevi Göçlerinin Beş Yüzüncü Yıldönümü", *Bellekten*, C. 56, Sayı: 215, Ankara 1992, s. 201-203.

¹² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 200.

Germen İmparatorlarından Bizans hükümdarlarına kadar bütün büyük hükümdarlar bu hayalin gerçekleşmesi için mücadele etmiştir. Osmanlı padişahları ve İspanya kralları da bu fikrin önde gelen temsilcileri olarak kabul edilebilir. Onları bu fikir doğrultusunda uçsuz bucaksız toprakları fethetmeye iten güç, tek bir hükümdar ve tek bir din altında evrensel bir üstünlük kurma isteğinden başka bir şey değildir¹³. Osmanlı İmparatorluğu açısından bunu destekleyecek ve imparatorluğun geleceğini ilerletecek olan adım İstanbul'un fethi olmuştur ve II. Mehmet kendisini Doğu Roma İmparatorluğunun varisi olarak görmüştür. Diğer taraftan İspanyol Katolik Hükümdarları Fernando ve İsaabel'e göre Granada'nın fethi Universitas Christiano'ya (evrensel Hristiyanlığa) doğru atılan ilk adımdı ve bu adımı takip edecek şey Amerika'nın keşfi idi. Bu da kendilerini İber Yarımadası'ndaki Katoliklerin lideri olarak görmekle beraber dünya çapındaki tüm Katoliklerin de lideri olarak gördüklerinin göstergesidir.¹⁴

16. yüzyıla gelindiğinde ise Osmanlılar ve İspanyollar eski dünyanın en büyük imparatorlukları olarak tarih sahnesinde yerlerini almışlardı. Bu iki imparatorluğun kuruluş, genişleme ve gerileme süreçlerindeki tarihsel ve politik bağlamdaki paralellikleri¹⁵ ve dünya tarihini 16. yüzyıl boyunca Avrupa'nın ve Akdeniz'in iki ucundan nasıl yönlendirdikleri dikkat çekicidir¹⁶. Siyasi birliklerini tamamlayan, kendisini İslam dünyasının temsilcisi olarak gören Osmanlı ve aynı şekilde kendisini Hristiyan dünyasının temsilcisi olarak gören İspanyol İmparatorluğu Akdeniz merkezli büyük askeri mücadelelerde karşı karşıya gelmiştir¹⁷.

Kanuni Sultan Süleyman ile V. Carlos'un tahta çıkmaları Osmanlı-İspanyol ilişkilerinin yeni bir ivme kazanmasına yol açmıştır. Alman ve

¹³ Arıkan, a.g.m., s.241.

¹⁴ Paulino Toledo, "Osmanlı-İspanyol İmparatorluklarında Dünya İmparatorluğu Fikri, 16. Yüzyıl", *İspanya-Türkiye, 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk*, Ed. Pablo Martin Asuero, Çev. Peral Bayaz Çarum, Kitap Yayınevi, İstanbul 2006, s.16.

¹⁵ Arıkan, a.g.m., s. 239.

¹⁶ Toledo, a.g.m., s. 17.

¹⁷ Hüseyin Serdar Tabakoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s. 14.

İspanyol İmparatorluklarının hükümdarı olan V. Carlos'un Kutsal Roma-Cermen İmparatoru olmasından sonra izlenen politikalar hem Avrupa'da hem de Akdeniz'de iki devleti karşı karşıya getirdi. Osmanlı ve İspanyol İmparatorluklarının bu ortak özellikleri ve imparatorluklarını genişletme çabaları birbirleriyle şiddetli bir şekilde çatışmalarına yol açmıştır¹⁸.

15. yüzyılın sonlarında İber yarımadasında yaşayan Müslümanların siyasi varlıklarını sona erdiren İspanya bu kez yönünü Kuzey Afrika ve Akdeniz coğrafyasındaki önemli noktaları ele geçirmek için çevirmişti. Ancak, bu stratejik noktalar iç kesimlerden uzak ve İspanya'dan gelecek olan lojistik desteğe bağlıydı. Osmanlı denizcileri Kuzey Afrika ve Batı Akdeniz'deki stratejik bakımdan önemli olan bu noktaları bir bir ele geçirmeye başladı. Akdeniz'de Osmanlı yayılmasını engellemek isteyen V. Carlos'un hizmetine giren Andrea Doria Mora yarımadasındaki Koron'u işgal etmesiyle Akdeniz'de Osmanlı-İspanya mücadeleleri yoğunlaşmıştır. Fakat Koron şehri, İspanya'nın lojistik desteğini ulaştırmada yaşadığı zorluklardan dolayı tekrardan Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Osmanlı denizcilerinden kaptan-ı deryalık makamına getirilen Barbaros Hayreddin Paşa Koron zaferi sonrası Cezayir'i Osmanlı Devleti'nin üssü olarak kullanarak İspanyollara karşı gaza anlayışı ile savaşmıştır. 1534'de Barbaros Hayreddin Batı ve Doğu arasındaki ulaşımı rahatça sağlayabilecek olan Tunus'u Osmanlı Devleti'ne kazandırmıştır. Bu olay üzerine V. Carlos, İspanya hakimiyetinde bulunan Napoli ve Sicilya'yı korumak için bizzat kendisinin katıldığı bir sefer düzenlemiştir. Bu sefer sayesinde V. Carlos Tunus'u Osmanlı Devleti'nin elinden alıp Barbaros Hayreddin'in Cezayir'e çekilmesini sağlamıştır. Üstelik bununla da yetinmeyip Cezayir üzerine de sefer düzenleyen V. Carlos, olumsuz hava koşulları ve Hadım Hasan Ağa'nın etkili savunması üzerine başarısız olmuştur.¹⁹

16. yüzyıl boyunca Fransa, İngiltere ve Hollanda, İspanyolların Avrupa'daki siyasal ve askeri üstünlüğünü frenleyebilecek tek gücün Osmanlı Devleti olduğunun farkındaydı. Osmanlı Devleti de Avrupa Hristiyan dünyasını parçalamak ve olası bir Haçlı seferi tehdidine karşı bu devletler ile yakınlaşıyordu. Bu amaçla bir yandan Avrupa'daki dini

¹⁸ Toledo, a.g.m., s.17.

¹⁹ Tabakoğlu, a.g.e., s. 15.

ihtilaflardan yararlanmaya çalışıyor²⁰ diğer yandan da Fransa ile İspanya arasındaki anlaşmazlıklarda Fransa'yı destekleyerek Avrupa ülkelerinin siyasi bir bütünlük oluşturmalarına engel olmaya çalışıyordu. Her ne kadar 1543-1544 yıllarında yapılan Niş seferi başarısızlıkla sonuçlansa da, Türk-Fransız ittifakının en somut göstergesi olarak kabul edilebilir.

1556'da V. Carlos'dan geniş bir imparatorluk devralan II. Felipe, bir taraftan Fransızlarla mücadele ederken, diğer taraftan Hollanda'daki Protestan isyanına ve Akdeniz'deki Osmanlı tehlikesine karşı tedbir almak için çaba sarf ediyordu. Akdeniz'deki Osmanlı varlığını ortadan kaldırmak için Osmanlı'nın elindeki adalara saldırma politikasına başvurdu ve Cerbe, Malta, Kıbrıs, Tunus gibi önemli stratejik noktaları ele geçirmek için mücadeleye devam etti.

Osmanlı-İspanya ilişkileri, 1571'deki İnebahtı Savaşı sonrasında yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemde Akdeniz merkezli büyük askeri mücadeleler terk edilmiş ve 18. Yüzyılın sonuna kadar sürecek korsanlık çağı başlamıştır. Bu dönemde Akdeniz'deki önemli güçlerden birisi olan Osmanlı Devleti'ni korsanlıkta Garb Ocakları temsil ederken, İspanya'yı ise Haçlı ruhu ile Müslümanlara karşı savaşan İtalyan ve Maltalı korsanlar temsil etmiştir²¹.

II. Felipe 1577'de Hollanda'da çıkan Protestan İsyanı ile ilgilenirken mali konularda sıkıntı yaşamaya başlamıştı. Masrafları azaltmak için Akdeniz'deki Türkler ile olan mücadelelere ara vermesi ve Osmanlı ile barış yapılması gerekiyordu. II. Felipe, bu süreci başlatmak için Don Martin Acuña adındaki elçisini İstanbul'a gönderdi. Daha sonra, Don Martin Acuña'nın yerine 1574'de Tunus'ta savaşırken Osmanlı'ya esir düşen ve 1577 yılında esaretten kurtarılan Milanlı şövalye Giovanni Margliani görevlendirildi. Askeri açıdan eski gücünde olmadığını farkında olan Osmanlı yöneticileri de 1578'de ateşkes imzalandı²². Antlaşma gereğince Türk donanması Akdeniz'de sefere çıkmayacak ve İspanyollar da Akdeniz'de bir harekâta bulunmayacaktı. Bu ateşkes

²⁰ Erdal Çoban, "Macaristan'da Protestanlığın Gelişmesi ve Osmanlı Hakimiyeti", *OTAM*, Sayı: 7, Ankara 1996, s. 100 (99-112).

²¹ Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 13.

²² Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 20.

Fransa, Avusturya, Venedik, Lehistan, Papalık, Malta, Saint John Şövalyeleri, bazı İtalyan Devletlerini ve Portekiz'in sadece Akdeniz'deki faaliyetlerini kapsayacak şekilde genişletilmişti. Mütarekenin 1584, 1587 ve 1591 yıllarında yenilendiği görülmektedir²³.

Osmanlı Devleti ile İspanya arasında kalıcı barış yapma fikri 17. Yüzyılda tekrar gündeme geldi fakat Osmanlı- İspanya yakınlaşmasının menfaatlerine zarar vereceğini düşünen İngiliz ve Fransız temsilcileri tarafından engellenmiştir. Özellikle İngiltere, Osmanlı ve İspanya Devletleri arasındaki savaş halinin devam etmesini istemiştir²⁴. Öyle anlaşılıyor ki kalıcı barış yapabilmek için şartların değiştiği 18. yüzyılı beklemek gerekecektir.

1782 Osmanlı-İspanyol Barış, Dostluk ve Ticaret Antlaşması

17. ve 18. yüzyıllarda dünyadaki güç dengeleri değişmiş, Osmanlı ve İspanya Devletleri eski güçlerini yitirmiş ve üstünlüğü İngiltere, Fransa ve Rusya'ya kaptırmışlardır. 1701-1713 arasındaki İspanya Veraset Savaşları, hanedan değişikliğine neden olmuş, Habsburgların yerini Bourbonlar almıştır. Osmanlı Devleti ise Rusya-Avusturya ittifakına karşı başarılı olamamış, 1739 Belgrad ve 1774 Küçük Kaynarca Antlaşmaları ile ciddi toprak kayıplarına uğramıştır.

Sicilyateyn Kralı iken 1740'ta Osmanlı Devleti ile bir antlaşma yapmış olan III. Carlos'un 1759 yılında İspanya Kralı olması Osmanlı İspanyol ilişkilerinde yeni bir dönemin başlamasının habercisiydi. Nitekim Osmanlılar, saldırgan İngilizlere göre daha iyi bir müttefik olabilirdi²⁵.

1760 yılında Sicilyateyn temsilcisi Guillermo Rudolf barış görüşmelerinin başlatılması için görevlendirildi. Böyle bir antlaşmanın yapılmasına Osmanlı yöneticileri de sıcak bakıyordu. Ancak Sadrazam Koca Ragıb Paşa'nın ölümü üzerine bazı maddeleri üzerinde uzlaşılan antlaşmanın imzalanması mümkün olmadı²⁶.

²³ Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 21-22.

²⁴ Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 24.

²⁵ Tufan Turan, *a.g.t.*, s. 60-61.

²⁶ Kemal Beydilli, "İspanya", *DİA*, C. XXIII, İstanbul 2001, s. 166 (162-170).

İspanyollar, Cezayir sorununu halledebilmek için bir kez daha Osmanlılarla barış yapma teşebbüsünde bulundular. Bu iş için görevlendirilen Don Juan de Boulogny adlı bir tüccar İstanbul'a gönderildi ve üç yıl sürecek olan barış müzakereleri için ilk adım atılmış oldu²⁷. Kesintilerle yaklaşık üç yıl süren görüşmeler sonunda²⁸ 14 Eylül 1782'de Osmanlı ve İspanya devletleri arasında barış, dostluk ve ticaret antlaşması imzalandı. Yirmi bir madde ve bir sonuçtan oluşan antlaşmanın²⁹ maddeleri şöyledir:

Birinci Madde: Osmanlı Devleti ile İspanya Devleti arasında barış antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma, her iki ülkeye ait topraklarda geçerli olacak, fırtınadan zarar gören gemiler limanlarda tamir ettirilecek ve ihtiyaç duyulan malların satın alınmasına izin verilecektir.

İkinci Madde: İki ülke arasında gümrük vergisi oranı % 3 olarak belirlenmiştir.

Üçüncü Madde: İspanya Devleti, İstanbul'da ikamet eden elçisi aracılığıyla gerekli görülen yerlerde konsolosluk açabilecek, diğer dost ülkelerin konsolos ve çalışanlarına tanınan haklar İspanyol konsoloslarına da tanınacaktır.

Dördüncü Madde: İspanya reayasından biri Osmanlı topraklarında ölürse, mallarına el konulmayacak ve herhangi bir ücret talep edilmeden İspanya konsolos veya vekillerine teslim edilecektir.

Beşinci Madde: İspanya konsolos ve tercümanlarının dört bin akçadan fazla olan davaları İstanbul'da görülecek, İspanya reyası ile Osmanlı reyası arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar tercüman olmadan görülmeyecektir.

Altıncı Madde: İspanya teb'asından hiç kimse tutuklanmayacak, talep edilmesi halinde konsoloslarına teslim edilecek ve kabahatine uygun olarak cezalandırılacaktır.

²⁷ Turan, *a.g.t.*, s. 61.

²⁸ Müzakerelerin safahatı hakkında bkz. Turan, *a.g.t.*, s. 61-69; Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 37-47.

²⁹ Antlaşmanın maddeleri Osmanlı Arşivi'nde bulunan 46/01 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri (BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 1-6) esas alınarak özetlenmiştir.

Yedinci Madde: Osmanlı tüccar ve reayasının işlerini görmek üzere Alicante'de bir şehbender görevlendirilecek ve aynı haklar söz konusu şehbendere de tanınacaktır.

Sekizinci Madde: Fırtına nedeniyle zarar gören gemilere yardım edilecek ve zarar gören gemilerdeki mallar en yakın konsolosa teslim edilecektir.

Dokuzuncu Madde: İki tarafın gemileri asker ve cephane nakli gibi ilerde kullanılmak üzere zorlanmayacaktır.

Onuncu Madde: İspanya'ya giden Osmanlı gemileri mutat bir uygulama olan karantinadan sonra kabul edilecektir.

On Birinci Madde: İki tarafın savaş gemileri karşılaştığında birbirlerini bayrakla ve top atışıyla, ticaret gemileri ise sadece bayrak açarak selamlayacaklar. Savaş gemileri, ihtiyaç halinde ticaret gemilerine yardım edecek, filika ile iki adam gönderilerek evrakları incelenecektir.

On İkinci Madde: Eğer bir İspanyol Müslüman olur ve bunu konsolos veya tercümanlarının huzurunda tekrarlarsa varsa borçlarını ödeyecek ve başkalarına ait olan eşyaları sahibine teslim edecektir.

On Üçüncü Madde: İspanya teb'asından hiç kimse Osmanlı Devleti'nin düşmanı olan korsanlara katılmayacak ve yardım etmeyecektir. Aynı şekilde İspanya bayrağı ya da patente denilen yol kâğıdı olan gemiler Osmanlı korsanları tarafından ele geçirilirse bu gemilerdeki mürettebat, mal ve eşyalarıyla beraber iade edilmeye çalışılacaktır.

On Dördüncü Madde: İki tarafın elinde bulunan esirler uygun bir bedel ile bırakılacak ya da mübadele olunacak, esirlere kötü davranılmayacaktır.

On Beşinci Madde: Bir İspanyol gümrükten eşya kaçırırsa cezası diğer dost ülkelerin vatandaşlarına uygulanandan farklı olmayacaktır. İsterlerse tüccarlar simsar çalıştırabilecek. Osmanlı sularına giren İspanyol gemileri diğer ülkelerinki gibi yoklanacaktır.

On Altıncı Madde: İspanya sularına giden Osmanlı gemileri düşman saldırılarına karşı korunacak.

On Yedinci Madde: Arnavutluk ve Ülgün'de bulunan korsanların İspanya gemilerine saldırmaları engellenecek, aykırı davrananlar cezalandırılacak ve ortaya çıkan zarar tazmin edilecektir. Osmanlı Devleti ile İspanya arasında yapılan antlaşma Garp Ocaklarına bildirilecek, onların da İspanya ile dostluk kurmaları memnuniyetle karşılanacaktır.

On Sekizinci Madde: Osmanlı ve İspanya limanlarında iki ülkenin düşmanı olan devletlerin gemilerinin teçhiz edilmesine ve düşman bayrağı ile gelen gemilerin tarafların gemilerine saldırmasına izin verilmeyecektir. İki ülkenin gemileri birbirlerine yardım edecek ve kendi gemileri ayrıldıktan yirmi dört saat sonra düşman gemilerinin çıkışına izin verilecektir. Osmanlı ve İspanyol gemilerinin düşman bayrağı taşıması yasak olacak ve eğer bu bayrakla yakalanırlarsa, geminin komutanı diğerlerine ibret olması için direğe asılarak cezalandırılacak, gemi ve içerisindeki mallar ele geçirenin ganimeti olacaktır. İki devlet de kendi vatandaşlarından başkasına yol izni ve bayrak vermeyecektir.

On Dokuzuncu Madde: Konsoloslar ticari emtianın gümrüğünü ödediğinde diğer dost devletlerden alınan konsolota resminin alınmasına da izin verilecektir. İspanya teb'asının barut, top ve silah gibi satışı yasak malların dışındaki malları satın almalarına engel olunmayacaktır.

Yirminci Madde: İspanyollara diğer dost devletlere davranıldığı gibi davranılacak, geçerli sikkelerden başkası teklif edilmeyecek ve getirdikleri sikkelerden vergi talep edilmeyecek.

Yirmi Birinci Madde: Ülkesine dönen bir gemi dava bahanesiyle alıkonulmayacak, davaları konsolosları aracılığıyla bir an önce sonuçlandırılacaktır. İspanya teb'asından cizye veya başka vergi istenmeyecektir. Bunların dışındaki konularda diğer dost devletler için geçerli olan kurallar uygulanacaktır. Her iki devlet için yararlı olabilecek maddeler görüşülüp kabul edildikten sonra ahitnameye eklenebilecektir.

Sonuç: Osmanlı Devleti ile İspanya arasında imzalanan bu antlaşma en kısa zamanda iki ülkenin halkına duyurulmalıdır. Antlaşma onaylanıncaya kadar oluşabilecek zararlar ödenmeyecektir. Antlaşma

sekiz aya kadar ya da daha önce onaylanmalıdır. Malta, Roma ve Ceneviz bağımsız hükûmetler olsalar da İspanya Kralı bu ülkelerin korsanlık faaliyetlerini engellemek için dostça yardım edecektir.

Antlaşmaya bir de tarafsızlık maddesi eklenmiştir. Ahidnâme tarzında hazırlanan antlaşma özellikle Avrupa ülkeleri arasında yankı bulmuş, İspanya ile Osmanlı Devleti'ni siyasi ve ticari açılardan birbirine yaklaştırmıştır³⁰.

Osmanlı Devleti'nde Görev Yapan Konsoloslar ve Görev Yerleri

Osmanlı Devleti ile İspanya arasında 1782'de imzalanan antlaşmanın ardından müzakerelerini yürütmüş ve imzalamış olan Don Juan de Boulogny İstanbul'a daimi temsilci olarak atandı. Atama prosedürlerinin tamamlanmasından sonra Boulogny'nin ele aldığı ilk konulardan biri Osmanlı yetkilileriyle iletişimin sağlanmasında kilit rol oynayacak tercüman temini olmuştur. Elçilik tercümanları daha ziyade Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim teb'asından seçilmekteydiler. Nitekim İspanyollar da geleneğe uyarak Cosimo Comidas adlı Ermeni kökenli bir Osmanlı vatandaşını tercüman olarak atamışlardır³¹.

Antlaşmada üzerinde önemle durulan hususların başında İspanyol konsolosları ve yanlarında istihdam edilen tercüman ve diğer görevlilerin statüsü gelmektedir. Antlaşmanın üçüncü maddesinde de belirtildiği üzere İspanya elçisi istediği yerde konsolosluk açabilecekti. İspanyol tüccar ve vatandaşlarının işlerini görmek amacıyla yavaş yavaş da olsa belli başlı ticari merkezlerde konsolosluklar açılmaya başlanmıştır. Aşağıdaki tabloda konsolosluk açılan yerler, konsolosların isimleri ve atanma tarihleri bulunmaktadır.

Tablo: Konsolosluk Bulunan Yerler ve Konsolosların Atanma Tarihleri

Görev Yeri	İsmi	Atanma Tarihi
Akka	İstefan	2 Aralık 1785
Akka	Cozef Kaçisi de Soler	27 Temmuz 1805

³⁰ Turan, *a.g.t.*, s. 82; Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 57.

³¹ Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 67.

Bağdat	Jose Asfar	28 Ekim 1906
Bağdat	Mösyö Roen	25 Aralık 1910
Beyrut	Don Antonyo Yernal de Lorili	13 Ocak 1864
Beyrut	Antonyo Terbal de Artir	12 Ocak 1864
Beyrut	Don Hernon Antonyo Argos	8 Nisan 1867
Beyrut	Don Korizo Take	29 Şubat 1868
Beyrut	Don Horhe Maderlay	2 Aralık 1869
Beyrut	Don Manuel Hose Kintane	20 Nisan 1874
Beyrut	Don Tomas Maddelene	24 Mart 1877
Beyrut	Don Emilyo	1 Eylül 1881
Beyrut	Coze Barodi	9 Ağustos 1888
Beyrut	Alfredo Barodi	13 Ekim 1893
Bingazi	Costen Çarls Vilyam	30 Aralık 1901
Bursa	Konstan Bari Efendi	25 Mart 1905
Bükreş	Ligonet Dikile	25 Haziran 1869
Filibe	Zoline Vikdan Fransuva	31 Temmuz 1886
Halep	Angelo	5 Mart 1802
Halep	Cozef Kaçisi de Solez	27 Temmuz 1805
Halep	Angelno Harikulu	14 Mart 1819
Halep	Nikolo Markoli	13 Aralık 1863
Halep	Corc Marko Poli	15 Mayıs 1895
İskenderiye	Karlo Rusum	10 Ekim 1794
İskenderiye	Cozef Kaçisi de Solez	14 Eylül 1802
İskenderiye	Cayme Karagos	15 Eylül 1818
İskenderiye	Koralir Batruli	2 Mayıs 1843
İskenderiye	Don Karlos de İspanya	21 Eylül 1851
İskenderiye	Don Cayme Rivales	15 Ekim 1854
İskenderiye	Don Antonyo Pirisu	27 Temmuz 1856
İskenderiye	Don Sirniyu de Parir	13 Ekim 1860
İskenderiye	Don Tefor de İskalante	29 Eylül 1863
İskenderiye	Don Antonyo Marya	7 Temmuz 1864
İskenderiye	Don Sirilu Parfabisteki	12 Ağustos 1868
İskenderiye	Don Hovakin Fiyol	27 Ocak 1869
İskenderiye	Don Migel Hortadi Yortes	6 Mayıs 1870

İskenderiye	Don Hoze Kos	18 Aralık 1878
İskenderiye	Don Fransuvar Varensile	14 Mart 1881
İskenderiye	Don Fransisko Serde	20 Şubat 1883
İskenderiye	Don Alehandro	2 Ağustos 1894
İskenderun	Garler Molovi	3 Mayıs 1903
İstanbul	Senyör Jorj de Tola	6 Haziran 1897
İstanbul	Don Emanuel Lago	26 Temmuz 1911
İzmir	Cozeye Fransiski	Ocak 1790
İzmir	Bintola Soler	12 Şubat 1803
İzmir	Fransisko Korales Soler	22 Ocak 1818
İzmir	Hose Martin Lulu	19 Ağustos 1841
İzmir	Bulizaret Manon	29 Ocak 1867
İzmir	Huan Maryaliyo	19 Haziran 1868
İzmir	Don Artur Daliye	10 Kasım 1869
İzmir	Don Ramon Domato	2 Şubat 1870
İzmir	Don Ramolo Partal	11 Nisan 1877
İzmir	Don Bospohore	14 Temmuz 1878
İzmir	Don Antonyo Varyas	24 Ağustos 1886
İzmir	Don Fransisko	4 Ekim 1888
İzmir	Advin Joli	10 Ağustos 1905
Kahire	Don Bernardo Segura	21 Nisan 1853
Kahire	Mösyö İspanyolez	7 Kasım 1885
Kahire	Don Federiko Rohas	3 Haziran 1895
Kahire	Rikardo Laribos	27 Ağustos 1895
Kahire	Wilhelm Peniranis	9 Eylül 1897
Kahire	Alfredo dö Maritimer	4 Mart 1906
Kahire	Don Fernando Ozoryo	5 Şubat 1908
Kahire	Don Emilyo de Karazelis	22 Kasım 1912
Kahire	Don Kristobal Fernandez	21 Aralık 1912
Kalas	Kostavriz boni	15 Aralık 1860
Kalas	Don Anrike Azirmendi	27 Nisan 1865
Kalas	Don Matyas Kalabin	21 Eylül 1867
Kudüs	Don Piyu Andres	14 Ocak 1854
Kudüs	Don Fernando	7 Mart 1856
Kudüs	Don Migel Tenariyon	27 Ocak 1857
Kudüs	Don Marya Garsiya	10 Aralık 1859

Kudüs	Don Ramon	12 Ağustos 1862
Kudüs	Don Azikalos de Deriya	1 Ağustos 1863
Kudüs	Don Luis Dodici	29 Ocak 1867
Kudüs	Hose Dilka Samarya	17 Kasım 1869
Kudüs	Don Ramon Dozorus	11 Nisan 1877
Kudüs	Don Hose İlfarek	5 Ocak 1878
Kudüs	Don Antonyo Valis	15 Temmuz 1879
Kudüs	Don Marya Nuber de Solas	26 Nisan 1881
Kudüs	Don Antonyo Difas	29 Ekim 1888
Kudüs	Don Fransisko Solas	27 Kasım 1894
Kudüs	Senyör de Gazasi	20 Nisan 1903
Kudüs	Don Anhel Sancis	12 Şubat 1908
Lefkoşe	Antonyo Kalimidi	18 Ağustos 1820
Mersin	Kostantino Mavromati	11 Mayıs 1871
Mersin	Andriya Mavromati	30 Ağustos 1903
Mısır	Don Parnadu Lekore	24 Nisan 1853
Mısır	Don Alniyo Munkarini	3 Mart 1866
Mısır	Don Suvrinu	15 Temmuz 1866
Mısır	Don Fransisko	31 Temmuz 1869
Mısır	Don Salvador Ranis	30 Temmuz 1871
Mısır	Don Karlos Ramon	1 Aralık 1874
Mısır	Don Karlos Lorenza Morehon	20 Ağustos 1876
Mısır	Don Luiz Polo Bernan	27 Mart 1894
Port Said	Don Andreniyo de Fortes	26 Şubat 1891
Port Said	Don Migel Malokes	1 Nisan 1908
Port Said	Don Huan Areki	4 Mayıs 1909
Sayda	Don Antonyo Yernal de Lorili	9 Ocak 1864
Selanik	İstefanu Arslan	14 Haziran 1828
Selanik	İstefanu Arslan	11 Ağustos 1839
Selanik	Mösyö Melkiver Sala	20 Ekim 1878
Selanik	Baron Şarto	8 Mayıs 1887
Selanik	Lui Morine	31 Ekim 1891
Selanik	Mösyö Modya	23 Haziran 1892
Selanik	Mösyö Şarl	30 Haziran 1896

Selanik	Mösyö Advor Şarno	7 Kasım 1906
Selanik	Jorj Harisafis Efendi	2 Ocak 1910
Selanik	Mösyö Antonyo Sükeli Sukana	3 Temmuz 1911
Sisam	Emanuel Enamanyos	7 Haziran 1882
Şam	Don Raul de Asturya	29 Mart 1865
Şam	Don Fernando Orsele de Ponte	3 Temmuz 1880
Trablusgarp	Don Pedro Ortiz de Zugasti	22 Nisan 1841
Trablusgarp	Don Ramon de Satras	19 Nisan 1863
Trablusşam	Ciyovanni	27 Haziran 1805
Trablusşam	Cozef Kaçisi de Solez	24 Eylül 1805
Trablusşam	Karlos Kasiyafilis	10 Mart 1904
Trabzon	Timoti Maranko	14 Ekim 1898
Yafa	Ciyovanni	21 Eylül 1804
Yafa	Cozef Kaçisi de Solez	24 Eylül 1805
Yafa	Andriyo Karpani	23 Nisan 1903

İspanya, kendi konsolosluk ağını kurmadan önce çeşitli ticari merkezlerdeki başka ülkelerin konsoloslarını konsolos vekili olarak görevlendirilmişti³². Örneğin ilk İzmir konsolos vekili olan Cozeye Fransiski aslında Sicilyateyn konsolosu idi³³. Yine 30 Aralık 1901'de Bingazi'ye atanan Costen Çarls Vilyam hem İngiltere hem de İspanya konsolosu olarak görev yapıyordu³⁴. Benzer şekilde 25 Aralık 1910'da Bağdat konsolosu olarak görevlendirilen Mösyö Roen Fransa'nın Bağdat konsolosu olduğu görülmektedir³⁵.

Başvurulan başka bir yöntem ise başka ülkelerin vatandaşı olan kişileri konsolos olarak atamaktı. Bu kişilerin ilgili konsolosluk bölgesini daha iyi tanımalarında ötürü tercih edildikleri varsayılabilir. Örneğin

³² Örneğin İngilizlerin Doğu Akdeniz'de İngilizlerin oluşturduğu ticaret ağı ve konsolosluk yapılanması hakkında bkz. M. Sait Türkhan, *18. Yüzyılda Doğu Akdeniz'de Ticaret ve Haleb*, İstanbul Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014, s. 185-286.

³³ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 57.

³⁴ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 132.

³⁵ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 138-139.

Filibe Konsolosu Zoline Vikdan Fransuva³⁶ Fransa, Kahire konsolosu Alfredo dö Martimer³⁷, İzmir konsolosu Advin Joli³⁸ ile Selanik Konsolosu Baron Şarto³⁹ İngiltere, Beyrut konsolosu Coze Barodi⁴⁰ ile Yafa konsolosu Andriya Karpani⁴¹ İtalyan, Selanik konsolosu Mösyö Modya⁴² ile Trablusşam konsolosu Karlos Kasiyafilis⁴³ Avusturya, Kahire konsolosu Wilhelm Peniranis⁴⁴ Alman ve son olarak Mersin konsolosu Andriya Mavromati⁴⁵ Yunan vatandaşı idi.

Antlaşma şartlarına göre, atanacak konsolosların Osmanlı Devleti teb'asından olmaması gerekirken bazen bu kuralın dışına çıktığı da görülmektedir. Örneğin Bursa konsolosu Konstan Bari Efendi⁴⁶, Bağdat konsolosu Jose Asfar⁴⁷ ve Selanik konsolosu Jorj Harisafis Efendi⁴⁸ Osmanlı teb'asındandır. Her üç konsolosun da atama kayıtlarında, İspanya tarafından görevlendirilen kişilerin Osmanlı teb'asından olmaması gerektiğine vurgu yapılmakta ancak atanacak başka kimse olmadığı takdirde şartlı olarak böyle bir atamaya izin verilebileceği ifade edilmektedir. Buna göre, söz konusu kişilerin konsolos olarak görev yaptıkları sürece yabancı bir devletin vatandaşı gibi muamele görmeyecekleri ve her Osmanlı teb'ası gibi ödemesi gereken vergileri vermek zorunda oldukları ve uygun bir konsolos adayı bulunur bulunmaz görevlerinin biteceği bildirilmektedir.

Konsolosların görev sürelerinde herhangi bir standart bulunmadığı, şartlara göre değiştiği gözlenmektedir. Bazen kısa süre görev yapanlar olduğu gibi çok uzun süre görevde bulunanlara da rastlanmaktaydı.

³⁶ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 122.

³⁷ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 133.

³⁸ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 134.

³⁹ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 136.

⁴⁰ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 123.

⁴¹ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 130.

⁴² BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 128.

⁴³ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 133.

⁴⁴ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 129.

⁴⁵ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 132.

⁴⁶ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 134.

⁴⁷ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 135.

⁴⁸ BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 137-138.

Görevi başındayken ölen⁴⁹, kendi isteğiyle görevinden ayrılan⁵⁰ ya da azledilen konsolosların sayısı azımsanmayacak kadar çoktu.

İspanya'nın 1787'den itibaren önemli ticari merkezlere konsoloslar atadığı ve bu ilgisinin 19. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar devam ettiği görülmektedir. Bu araştırmaya konu olan defterde yer alan son atamanın Aralık 1912'de Kahire'ye yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sonuç

Kuruluş ve büyüme aşamaları birbirine oldukça benzeyen İspanya ile Osmanlı Devleti 16. yüzyılın başlarından itibaren birbirlerine rakip olmaya başlamıştır. Akdeniz'in doğusunda ve batısında bulunan bu iki devlet bu denizde hakimiyet kurabilmek için uzun yıllar mücadele vermişler, bazı dönemlerde birbirlerine üstünlük sağlamış olsalar da amaçlarına kesin olarak ulaşamamışlardır.

Hemen hemen aynı dönemlerde benzer sorunlarla uğraşmak zorunda kalan Osmanlılar ve İspanyollar, 16. yüzyılın sonlarına doğru aralarında yaptıkları bir ateşkesin ardından bir daha eski güçlerine ulaşamayacak şekilde zayıflamışlardır. 1782'de imzalanan ticaret ve barış antlaşmasıyla yeniden canlanan ilişkilerin mahiyetine bakıldığında ticaret üzerine kurulduğu görülecektir. İspanya, daha önce İngiltere, Fransa gibi ülkelerin Doğu Akdeniz ve çevresinde kurmuş olduğu ticaret ağına benzer bir yapı oluşturmak için adımlar atmaya başlamıştı. Bu ticari ağ oluşuncaya ve İspanyol konsoloslar atanıncaya kadar başka ülkelerin konsolosları vekâleten görevlendirilmiş, nadiren de Osmanlı teb'ası olan temsilcilerin hizmetlerinden yararlanılmıştır. 18. yüzyılın sonlarından itibaren açılmaya başlanan konsoloslukların sayısı gittikçe artmış, 19. yüzyıla gelindiğinde İspanya, Akka, Beyrut, İskenderiye, Halep, Kudüs, Selanik, İzmir gibi önemli ticaret merkezlerine birer temsilci gönderilmiştir. İspanyol hükümeti tarafından ilgili kentlerde görevlendirilen konsoslara ait bilgiler Osmanlı arşiv belgelerine de yansımıştır. Osmanlı yönetimi tarafından düzenlenen belgelerde konsolosların isimleri, hangi ülkenin vatandaşı

⁴⁹ Örneğin Selanik Konsolosu Don Antonyo Difas vefat etmişti (BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 125).

⁵⁰ İskenderiye konsolosu Don Tefor de İskalante, bölgenin havasına ve suyuna alışamadığı için istifa etmişti (BOA A.DVNS.DVE.d 046/1, s. 86-87).

oldukları, görev yerleri, görevden alınma nedenleri gibi oldukça zengin bilgilere ulaşılmaktadır.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

BOA A.DVNS.DVE.d 046/1.

2. Kitaplar ve Makaleler

Muzaffer Arıkan, "XV-XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", *AÜDTCFD*, C. XXII, Sayı: 3-4, Ankara 1968, s. 239-256.

Ayönü, Yusuf, *Katalanların Anadolu ve Trakya'daki Faaliyetleri (1302-1311)*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2009.

Bayo, Juan Carlos (Haz), *Yakup Çelebi'nin Öyküsü*, Çev. Mehmet Sait Şener, İletişim Yayınları, İstanbul 2015.

Beydilli, Kemal, "İspanya", *DİA*, C. XXIII, İstanbul 2001, s. 162-170.

Çoban, Erdal, "Macaristan'da Protestanlığın Gelişmesi ve Osmanlı Hakimiyeti", *OTAM*, Sayı: 7, Ankara 1996, s. 99-112.

Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. I, İstanbul 1971.

İnan, Sertuğ Galip, *XVI. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, Sakarya Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2012.

Nicolle, David, *Niğbolu 1396*, Çev. Özgür Kolçak, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

Sonyel, Salahi R., "Osmanlı İmparatorluğu'na Yapılan İlk Musevi Göçlerinin Beş Yüzüncü Yıldönümü", *Bellekten*, C. 56, Sayı: 215, Ankara 1992, s. 201-206.

Tabakoğlu, Hüseyin Serdar, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

Toledo, Paulino, "Osmanlı-İspanyol İmparatorluklarında Dünya İmparatorluğu Fikri, 16. Yüzyıl", *İspanya-Türkiye, 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk*, Ed. Pablo Martin Asuero, Çev. Peral Bayaz Çarum, Kitap Yayınevi, İstanbul 2006, s. 15-29.

Turan, Tufan, *Osmanlı Devleti-İspanya İlişkileri (1774-1876)*, Sakarya Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya 2013.

Türkhan, M. Sait, *18. Yüzyılda Doğu Akdeniz'de Ticaret ve Halep*, İstanbul Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, TTK, 10. Baskı, Ankara 2011.